

STREIKEN VED NORGAS

— intervju med klubb- formann Kjell Hovden

A/S NORGAS HAR AKSJEKAPITAL PÅ 6.7 MILLIONER KRØNER. BRUTTOOVERSKUDD I 1968 PÅ 3.8 MILLIONER KRØNER. AKSJEUTBYTTE: 10 %. ARBEIDERNE BLE I ARBEIDSRETTE DØMT TIL Å BETALE KR 500 I BOT. LO-LEDELSEN UTTALTE: "LO'S SEKRETARIAT HAR NØYE FULGT UTVIKLINGEN VED NORGAS. ETTER Å HA BEHANDLET KONFLIKTEN VIL SEKRETARIATET RETTE EN ALVORLIG ØPPFØRDRING TIL DE ANSATTE OM Å ØPPTA ARBEIDET IGJEN SNAREST."

Intervjuer Sigmund Aarø(I): Kjell Hovden, klubbformann på NORGAS, kan du seie noko om dei streikane som har vore i den siste tida, slik som i Kiruna, på NORGAS og i Sauda, er det noko som skil dei ut frå streikar vi har hatt tidlegare?

Kjell Hovden: Alle streiker er jo et utslag av kampen mellom arbeiderklassen og kapitaleierne og har sitt utspring i motsetninga mellom dem. Det grunnleggende er at arbeiderne blir utbyttet, men i det konkrete tilfellet begynner det som regel som en konflikt om et økonomisk spørsmål; arbeiderne vil ikke godta utbytningsgraden i et bestemt øyeblikk.

Bortsett fra dette som er det almenne, er det spesielle forhold som varierer fra gang til gang. I Kiruna, så langt jeg har kjennskap til, og på NORGAS, spilte spørsmålet om hvordan lønnskampen kunne føres, ei vesentlig rolle, ved sida av de konkrete økonomiske krav. På NORGAS hadde klubbstyret

bedt om å få forhandlinger med bedriftsledelsen om økonomiske og andre spørsmål. Dette blir gjerne godtatt av bedriftene, men ledelsen ved NORGAS avslo med henvisning til avtaleverket og Arbeidstvistloven. Og bedriftsledelsen hadde rett til å avslå slik avtaler og lover er idag. Juridisk sett hadde de sitt på det tørre. Bakgrunnen for oss var at vi på NORGAS ikke hadde oppnådd mer enn tariffesta tillegg de siste 3 åra, og det er temmelig uhørt i Oslo-distriktet. Vi lå dermed så lavt at noe faktisk måtte gjøres. Betegnende nok var det arbeiderne sjøl som krevde av klubbstyret at vi skulle stille ultimatum til bedriftsledelsen og forlange at den møtte til forhandlinger, ellers ville vi gå til streik.

Forskjellen mellom de siste streikene og tidligere streiker kommer til dels av at samfunnet er mer gjennomorganisert idag. En streik som er rettet mot en bestemt bedriftsledelse, kanskje mot en kapitaleier, blir nå til en kamp mellom de streikende og staten og ei rekke organisasjoner. Man får i tillegg mot seg så godt som heile pressa. Vi fikk dessuten mot oss både LO-ledelsen og ledelsen i vårt eget forbund (Norsk kjemisk industriarbeiderforbund). Det viste seg at interessene til kapitaleierne ivaretas av tillitsmenn helt ned til vår egen lokale fagforening. Det var ikke spørsmål om hva den enkelte tillitsmann mente; han var i kraft av sin stilling, avtaler og lover, nødt til å bekjempe oss. Dette er annerledes enn i 30-åra da arbeiderne kunne streike med støtte i forbund som betydde noe, som var landsomfattende, som hadde hegemoni i samfunnspolitisk målestokk. LO har nok hegemoni, men er inkorporert i staten og er en del av det bestående systemet som fungerer til fordel for bedriftseierne.

I Kiruna viste det seg at den eneste organisasjon som arbeiderne kunne benytte seg av, var det de kunne stable på beina i den konkrete situasjonen på sin egen arbeidsplass. Det fantes ikke noen organisasjon utenfor som var i stand til å yte politisk støtte. En annen sak er at det reiste seg en landsomfattende aksjon i folket, men den hadde ikke noen organisasjon. Hele den svenske arbeiderklassen var for streiken, men det viste seg at dette flertallet ikke hadde noe organisert middel til å støtte arbeiderne politisk.

I: Trur du ein kan seie at slitastjeproblema i dag er minst like viktige som før for arbeidarane som står i fysisk arbeid, og for slike som har kontorarbeid?

K.H.: Ja, jeg trur det er et vesentlig trekk at presset i dag øker. Alle rasjonaliseringsopplegg går faktisk ut på større utnyttelse av arbeidskraften. D.v.s. man legger opp systemer slik at man får hver enkelt til å yte mest mulig i produksjonen. Nå blir arbeidet ofte lagt opp slik at det

synes å gli lettere, men enda om det er bedre tilrettelagt, vil det økte tempoet gjøre at det mentalt blir ei større påkjenning, og som regel også fysisk. Dette gjelder også kontorarbeid.

Den gjennomgripende rasjonaliseringa går heilt enkelt ut på å få mest mulig ut av den enkelte. Dette fører til langt høgere krav til konsentrasjon og sliter sterkt på den enkelte, særlig mentalt.

På NORGAS gikk rasjonaliseringa i hovedsak ut på å øke produksjonen veldig, mens arbeidsstokken var nesten uforandret. Vi har tredoblet timekapasiteten av oksygen blant annet ved hjelp av mer kompliserte maskiner, mens antall betjening gikk opp med bare 50%. Dessuten har en gått over til døgnskift, og skifttillegget er alt for lite til å kompensere for den påkjenning det er å ha nattarbeid i stedet for dagarbeid. Man gir også fleire maskiner til hver maskinist, slik at han må øke konsentrasjonen for å klare det.

De som står i fysisk produksjon får økt belastninga ved at de pausene som tidligere ga høve til hvile, nå blir eliminert gjennom et mer effektivt produksjonsopplegg. De som sjauer ut beholdere på 60 til 80 kg hos oss, løfter ofte på en dag 600-700 beholdere opp og ned av lasteplanet. Dette er en arbeidsdag som sier seks. Arbeiderne løfter altså daglig opp til 56000 kg!

I: Har NORGAS-verksemnda råd til å betale det lønstilllegget som de kravde?

K.H.: Det må en absolutt si at den har. Den har stort overskudd og ville ikke få det minste problem. Kravet vårt var på 2 kr. pr. time, og det har vi regnet ut til å bli ca. 250 000 kr. i året. I 1968 hadde NORGAS 3,8 mill. kr. i overskudd på regnskapet, noe som er ca. 15 ganger så stort som det arbeiderne krevde. I fjor og i år måtte en regne med høgre tall. Dette er også tall som bare uttrykker det bedriften finner å ville kalle overskudd. Bedrifter kan gå godt uten at regnskapet viser det minste overskudd. NORGAS investerer ellers ganske kraftig i utvikling, noe som tjener profittinteressene på litt lengre sikt.

I: Kor store vart dei lønstilllegga de fekk?

K.H.: Til slutt blei det ikke så galt. Vi hadde et gjennomsnittskrav på 2 kr. Det varierte litt fra gruppe til gruppe, men lå omkring dette.

Ei gruppe fikk faktisk noe over 2 kr, men de hadde også krevd dette. Men noen grupper risikerer i verste fall at de blir likkende med bare 1 kr. i reelt tillegg, og det er vi ikke fornøyd med.

I: Har røyningene lært dykk noko når det gjelt om det er rett å kombinere krava om betre løn med krav om større rett til å ta del i avgjerdene på verksemda, - eller må desse to spørsmåla skiljast frå kvarandre?

K.H.: Det er klart at som et langsiktig mål er det viktig for arbeiderne å få makta på bedriftene, å bli herre over egen arbeidskraft. Men noe krav om makt i samsvar med de forslag som noen politikere har lagt fram til "demokrati på arbeidsplassen", er neppe aktuelt. Det vi har lært av streika er at vi må utvikle vår egen bevissthet, at vi må utvikle oss sjøl og våre egne organisasjoner. Organisasjonene må omskapes, eller gjenskapes, til kamporganisasjoner og maktorgan for arbeiderklassen.

Når det oppstår en konflikt mellom arbeider og arbeidsgjører, så er det arbeidsgjøeren som er bedriftsherre, og har ikke bare paragrafene på sin side, men har også oversikten og kontrollen. Vi må bygge opp organisasjoner for arbeiderbevegelsen som kan stå mot arbeidsgjøerne, dersom vi vil ha håp om å kunne få arbeidernes interesser ivaretatt. Dette gjelder både i spørsmålet om hvordan det skal produseres og i spørsmålet om hva som skal produseres.

For 5-6 år sida fikk vi bedriftsutvalg, og vi tok straks opp samme spørsmål som det ble streik om nå, men der ble det bare avvist. Protokollene fra møtene i bedriftsutvalget viser til all tydelighet at bedriftsledelsen bare var interessert i å få arbeiderne til å tenke på bedriftens profittinteresser. Vårt ønske om å få ta opp våre lønns-spørsmål, kunne ikke imøtekommes der.

Brosjyrene som kommer månedlig fra Norsk Produktivitetsinstitutt, som er et organ for bedriftsutvalgene under LO og NAF's felles ledelse, går bare ut på økt produksjon, økt effektivitet og økt utbygging. "Bedriftsutvalgene" som blir gitt ut av LO og AOF går stort sett ut på mer effektive lønssystemer, med klokker og beregninger, MTM-systemer, rasjonalisering. Avtalen mellom LO og NAF går nettopp inn for at slike ting skal tas opp i bedriftsutvalgene.

Så lenge det er bedriftsherrene som ensidig høster fordelene og arbeiderne som får påkjenninga, og det ikke skal ses i sammenheng med lønsspørsmål, så kan ikke arbeiderne fatte stor interesse.

I den spenningssituasjonen som streika skapte, blei det faktiske slutt på at arbeidere møtte til utvalgsmøtene, og det synes ikke være særlig grunn til å ta dem opp igjen. I motsetning til disse møtene ga streika et bra resultat.

I: Dersom du var tillitsmann for arbeidarar i eit sosialistisk land, ville vel dette spørsmålet stille seg annleis.

*Då ville du vel legge stor vekt på den innsats som arbeid-
arane kunne gjere i leiinga av verksemda?*

K.H.: Skal et samfunn være sosialistisk, så må det ha ned-
kjempet heile det politiske systemet til borgerskapet, ha
avskaffet kapitalismen og opprettet et system for produk-
sjonen som ivaretar arbeidernes interesser. Arbeiderne har
under sosialismen overtatt makta i staten og får gjennom
den også makta over produksjonslivet. Når arbeiderne får
lagt opp produksjonsplaner ut fra sine interesser, så er
det klart at en tillitsmann måtte gjøre alt for å koordi-
nere produksjonens og arbeidernes interesser og sette ved-
takene til arbeiderne i spørsmål om produksjon og overskudd
ut i livet på en god måte. Det blir annleis å være tillits-
mann for arbeiderne når en står overfor en bedriftsledelse
som bare går inn for private profittinteresser.

*I: Vi har i det siste sett eksempel på at Arbeidsretten
ikkje har vist seg å vere eit effektivt våpen mot arbeidar-
ane og faktisk ikkje har spelt serleg stor rolle. Kan dette
ha ført til ein ny situasjon på arbeidsplassane?*

K.H.: Jeg tror det. Vi opplevde jo slik som tidligere, å
komme opp i Arbeidsretten. Men fordi situasjonen var spent
og arbeiderne var helt bevisste om at kravene var rettfer-
dige og skulle gjennomføres, kunne ikke domstolens resul-
tat bli avgjørende. Vi hadde på forhånd diskutert mulighet-
en av åpen streikekamp og tenkt over hvordan det kunne ut-
vikle seg. Jeg hadde som tillitsmann ansvar for at kampen
som eventuelt måtte komme, blei ført på en god måte, og så
det som viktig at alle arbeiderne heile tida var klar over
hvilke krefter de sto overfor.

Vi hadde diskutert forholdet til statsmakta og visste at
den i det siste har blitt sterkere og sterkere engasjert
og at Arbeidsretten var et av dens viktigst virkemidler.
Vi visste at Arbeidsretten ville dømmе oss og etterpå
ilegge oss erstatninger, noe den har hjemmel for i Arbeids-
tvistloven. Vi fant ut at det burde være mulig å nedkjempe
Arbeidsretten, for Arbeidstvistloven er ei reservelovgiv-
ing og står liksom politi og militare som en reserve som
en helst ikke vil snakke om og trekke fram. Når dette skjer,
vil samfunnets struktur lett bli avdekket for arbeiderne
på en klar og utvetydig måte. Vi vurderte det derfor slik
at dersom vi ikke lot oss true av Arbeidsretten, så ville
vi vinne fram. Som alle andre undertrykkingsinstrument,
har den som funksjon mer å virke truende og pressende enn
ødeleggende. Arbeidsretten har ikke nå som oppgave å presse
erstatninger ut av arbeidere som meget vanskelig kan betale
dem, men å få arbeiderne tilbake til arbeidet, slutte å
streike.

Vi nektet å gå tilbake til arbeidet og ødela med det hoved-

funksjonen til Arbeidsretten. Vi hadde på forhånd avtalt at det skulle holdes møte like etter arbeidsrettens dom, for å vedta offentlig ei erklæring om at vi skulle fortsette streika på tvers av dommen. Dette blei gjort, og det viste seg at dommen ikke fikk noen virkning. Vi blei trua med at det ville bli idømt erstatninger på hver enkelt av oss. Og det er knapt tvil om at dette ville blitt gjort dersom vi hadde stått splitta. Hadde noen av oss gått tilbake til arbeidet, ville det kanskje ha blitt tilkjent erstatninger etter forgodtbefinnende fra domstolen, slik at de som var minst likt, fikk største summene å betale. Det dreide seg om store summer; jeg har hørt nevnt tall mellom 1 og 2 mill. kr., som vi altså kunne blitt idømt. Men slik det gikk, blei domstolen i så fall nødt til å dømme så godt som heile arbeidsstokken. Det ville blitt en demonstrasjon av staten og domstolene som undertrykkingsinstrument, og det er makthaverne ikke så interessert i for øyeblikket.

I: Men politiet var kanskje eit effektivt middel. Vi har sett ein film som viser korleis politiet med fysisk makt drog bort arbeidarar som stengde ut- og innkjøring på verksemda. Var det eit viktig ledd i kampen at politiet slepa bort arbeidarane der, eller var det meir eit teatralisk innslag?

K.H.: Det var ikke noe teatralisk innslag i det heile tatt. Vi hadde nedkjempa en viss funksjon hos Arbeidsretten, men ei side sto igjen. Den hadde lagt alt til rette for å bruke et av statens undertrykkingsredskap mot oss - nemlig politiet. Før dette skjedde, hadde samtlige streikende fått skriftlig oppsigelse fra bedrifta. Dette var først og fremst en trusel som skulle skremme oss tilbake til arbeidet, men vi så ikke bort fra muligheten for at de på litt lengre sikt ville kunne ha gjennomført denne oppsigelsen.

Vi var ganske enhetlige da. Vi hadde hatt et par tilfelle av streikebryteri tidligere, men disse sviktene hadde ikke ført til videre utglidninger - de ble isolerte tilfeller. Oppsigelsen gjorde bare streikefronten hardere; vi var klar over at nå måtte vi slåss - ikke bare for våre lønninger - men også for retten til å beholde vår arbeidsplass. Vi var klare over at arbeidskjøperen eier arbeidsplassen, men vi anså den moralsk også som vår og var villig til å slåss om vi juridisk sto svakt.

Det vi gjorde var å stille oss opp i porten for å blokkere enhver mulighet for levering av gass ved hjelp av streikebrytere utenfra. Det hadde kommet meldinger som gikk ut på at det foregikk verving for å få bygd opp en ny arbeidsstokk på bedriften - og jeg har grunn til å tru at så var tilfelle. En slik mulighet er helt realistisk fordi det finnes liknende bedrifter ellers i landet som kunne avgi nok opplært personell til at produksjonen kunne bli effek-

tiv.

Vi var 50 mann og ikke noen overveldende makt, men truslene hadde ikke ført fram og de var nødt til å vise tenner overfor en arbeidsstokk som sto samla og klar over situasjonen.

De tilkalte politi, som kjørte opp med 40-50 politifolk, som tok seg god tid til å vise oss langkøllene sine og bikkjene som var med. Vi skulle bli heilt klar over at dersom vi tok igjen når de kom og tok på oss, så skulle vi få smake. De kom også med direkte trusler mot oss og forklarte oss at vi ingen rett hadde til å oppholde oss ved bedriften ettersom vi var i ulovlig streik. Politiembetsfolk på stedet opptrådte ganske provoserende og overlegent. Vi blei forespeilet lange fengselstraffer og ble fortalt at samfunnet kom til å slå hardt til mot oss som drev slik opprørsk virksomhet.

Ettersom vi hadde bestemt oss for å kjempe og visste at dette var et av de middel som staten ville reise mot oss, var vi ikke særlig interessert i truslene.

Vi regnet ellers med at det var et annet element i samfunnet, nemlig arbeiderklassen, som ville kunne bety noe i kampen. Bruker staten slike maktmiddel, så avslører staten seg ikke bare for oss, men for heile landets arbeiderklasse. Og da regnet vi med en motreaksjon som vil gjøre det vanskelig for myndighetene å knuse oss fullstendig.

Vi blei altså stående, og tilslutt altså dratt ut av politiet.

Den sympatiaksjonen som reiste seg etter dette, var det som berget oss. Vi kunne nok møtt opp igjen og sperra porten etter løslatelsen. Men kreftene våre var i stor grad uttømt etter tre uker da vi stadig hadde måttet utvikle nye kampformer og sette dem ut i livet. Vi var heller ikke så særlig erfarne, og hadde ikke annet utgangspunkt enn å legge ned arbeidet for å få forhandlinger om mer lønn.

I: Fekk de så effektiv støtte frå andre arbeidsplassar?

K.H.: Det er vel ikke riktig å ville måle effektiviteten av støtten. Men vi fikk overveldende stor støtte - naturlig nok særlig i Oslo-området - men også i resten av landet. Den økonomiske støtta vi fikk fra bedriftsklubber, fagforeninger, studentorganisasjoner og enkeltpersoner, gjorde det faktisk mulig for oss å fortsette kampen.

Den økonomiske situasjonen for vanlige arbeidsfolk idag med høye husleier og avdrag gjør det veldig vanskelig å stå i streik. Nå kom det faktisk så mye støtte at vi i

praksis kunne ha greidd oss lenger og hadde midler i reserve etter streika. Vi kunne nesten ha betalt ut vanlig lønn under streika, men det syntes vi ikke var riktig og holdt et ganske beskjedent dagbidrag likevel. Vi har nå sendt 15 000 kr. til våre kamerater i Sauda, og vil også bruke resten av overskuddet på støtteaksjonen til et slikt formål.

Men vi fikk også moralsk støtte, sympatierklæringer og uttalelser om at vår kamp var rettferdig. Så vidt jeg forstår, tente det en viss optimisme hos arbeidsfolk rundt i landet at vi kunne stå opp mot Arbeidsretten. Vi viste en veg å gå mot tvangslovene i næringslivet; å reise kamp mot dem, å ignorere dem.

I spørsmålet om effektiviteten er det ikke bare et spørsmål om størrelse på bidrag, men liksom mye arten av støtte og vår evne til å utnytte støtten så den kunne bli effektiv. Det skjedde ting som kompliserte dette for oss underveis.

Vi fikk ganske stor støtte fra Jernindustriens folk. Det viste seg særlig etter at vi blei nedkjempa av politiet oppe ved porten. Da reiste det seg en proteststorm ganske spontant, og det blei gjort vedtak om sympatistreik fra jernarbeiderne. Vi har også hørt om at man rundt på bedriftene hadde planer om å gjøre vedtak om å legge ned arbeidet neste dag, marsjere opp på NORGAS og manifestere at de overgrep som vi blei utsatt for fra politiet ikke ville bli tolerert. Men LO-ledelsen var fortsatt mot oss, og mange fagforeningstillitsmenn rundt om på andre bedrifter kom i en vanskelig situasjon.

I: Kven fekk de så verkeleg støtte frå under streiken?

K.H.: Vi fikk jo støtte fra alle større arbeidsplasser i Oslo-området, og mye utover landet ellers. Men kampen blei jo etter hvert også politisk. Og vi fikk saklig støtte fra NKP og SF.

Men de som ga sin uforbeholdne støtte fra første dag og gjennom alle faser av kampen, var marxist-leninister. Blant annet SUF (m.l.) ga oss full støtte, og på våre egne premisser. Den eneste avisa som kjørte heile referatet fra vår pressekonferanse for streika og prøvde å få den spredd, var KLASSEKAMPEN. Et særtrykk blei spredd allerede neste dag, og det blei godt mottatt i og med at den tok sitt utgangspunkt i våre premisser.

Typisk er det at borgerpressen straks satte i gang en kampanje for å splitte fra oss den støtte vi fikk. De satte ut at det var SUF (m.l.) som sto bak streika og gjorde et nummer av at SUF (m.l.) kastet seg inn i kampen på vår side. Dette var en tone som grep om seg. Og jeg veit at politi-

mester Gjerde uttalte at streika ved NORGAS var betalt av studenter.

Det var også arbeidere hos oss som spekulerte litt over at det bare var SUF (m.l.) som kom og gjorde noe effektivt, for det var mange som hadde vært veldig skeptiske mot dem. Men på bakgrunn av at støtten var viktig nok, og den blei gitt på våre premisser, aksepterte de den og omvurderte sitt syn på marxist-leninistene.

Vi i streikekomiteen blei også oppsøkt flere ganger av dem med spørsmål om vi trengte praktisk støtte til noe uten at de på noen måte prøvde å virke ledende. De presiserte at de ville bruke våre formuleringer fordi det var sjølve grunnlaget i kampen vår de ville støtte. Jeg kunne ikke se at de spekulerte noe i vår streik, og resultatet viste seg jo også seinere i og med og de fikk sympati seinere.

La meg også nevne Rød Front-styret i Studentersamfunnet som ga oss kraftig støtte. Fra dem fikk vi faktisk den første økonomiske støtten, og de hjalp oss også med kontorhjelp og telefoner. De fulgte dermed sitt program om å støtte arbeiderklassen i dens kamp.

Sympatien hos oss for marxist-leninistene viste seg også 1.mai. Da bedriftsklubben hos oss behandlet demonstrasjonen som skulle holdes, blei det gjort enstemmig vedtak om at vi skulle stille opp med egen transparent og slagord i Rød Fronts 1.mai-demonstrasjon.